Documents aljamiats de jueus catalans (segle XV),

per A. DURAN I SANPERE.

No havia arribat fins ara a la nostra notícia el descobriment de documents catalans escrits íntegrament en lletres hebraiques a l'estil dels que mostraven les altres literatures medievals neollatines. Alguna vegada, però, havia semblat que l'escriptura catalano-aljamiada es deixava vesllumar en breus indicis escadussers; sovint per exemple, eren trobats, escampats en documents hebraics, noms geogràfics i personals, els quals apareixent transcrits en lletres hebraiques segons una llei constant d'equivalència, semblaven assenyalar l'existència d'una pràctica literària estesa que no podia haver passat sense deixar algun rastre documental. Altres vegades la sensació del possible descobriment la donaven els mateixos historiadors en descriure documents de jueus catalans en els quals s'havien pogut observar fragments d'escriptures poc comprensibles.[1] Un document cal retreure especialment : el testament d'Auro, muller de Samuel Rimoch, datat a Montçó l'any 1463 i conservat als Arxius Departamentals de Perpinyà i donat a conèixer per F. A. de Boaça,[2] en el qual document, després de l'escriptura hebraica, la testadora hi afegeix de sa mà, i en *llengua bàrbara,* una clàusula catalana sota la disfressa dels caràcters rabínics.

Una gran partida les aljames de catalanes havia arribat fins les acaballes del segle XV.[a], i en totes elles era possible observar la diversitat de llenguatge en la redacció dels documents; la *catuba*, per exemple, l'acte matrimonial que els jueus havien de conservar sota pena de nul·litat del matrimoni, era constantment escrita en hebraic, segons precepte ritual, com així mateix ho eren els contractes que no transcendien fora de la jurisdicció del call. Però la convivència amb els cristians i la submissió a la jurisdicció reial o local obligava sovint els jueus a la redacció de documents llatins i catalans, augmentant la proporció dels darrers com més avençaven

1. Mn. JOSEP SEGURA : *Aplec de documents curiosos e inedits fahents per la historia de las costums de Catalunya* (Jochs Florals de Barcelona, 1885, p. 270) i *Los juheus de Santa Coloma de Queralt (La Ilustració Catalana,* 1890, p. 242).

2. F. A. DE BOAÇA : *Note sur quatre documents en langue hebraique...,* en Societé Agricole, Scientifique & Litteraire des Pyrénées-Orientales, XVII (1868), pp. 169-202.

els temps. Era forçós, doncs, suposar que l'escriptura aljamiada els arribaria a esser necessària, com als jueus castellans o provençals, a mesura que l'idioma hebraic fos d'ús menys corrent en la redacció documental.

Amb els dos documents que ara publiquem, ve comprovada l'existència de textos d'aquesta naturalesa i la història de la literatura nostrada és enriquida d'un nou element d'estudi. No dubtem que altres troballes seguiran, i que els estudiosos posaran atenció en recollir les més petites engrunes d'aquesta mena de literatura tan interessant per a l'estudi de la llengua i dels costums, i ¡tant de bo que els documents aljamiats que segueixin en la publicació a aquestes mostres que ara oferim, tinguin la fortuna d'esser guiats per mans més destres que les nostres!

ELS DOCUMENTS. — El primer document és un full de paper de 220 × 150 mm., escrit per ambdues cares. En una d'elles el paper és utilitzat verticalment i conté una lletra de Salomó Cohen o Cofen a mestre Jucef Cavaller, jueu de Cervera, escrita en llengua catalana disfressada sota caràcters hebraics cursius. Aquest document s'hauria probablement perdut a no haver restat en blanc el revers de la lletra, utilitzat per a una anotació posterior, la qual, essent portada a l'escrivania d'algun notari per tal de posar-la en forma legal, romangué en la bossa d'un manual on ha estat trobat el curiós document aljamiat que, per son caràcter íntim i en certa manera secret, estava destinat forçosament a desaparèixer, com tota altra documentació privada dels jueus catalans. L'anotació del revers, que corre en el paper en sentit de sa llargada, és el nomenament de procurador que fa Bonadona, filla de Salrell de Piera i de Na Mira, jueus difunts de la vila d'Agramunt, a favor del seu marit Jucef Cavaller, jueu de Cervera, amb data de 21 de juny de 1485.* Encara alguns petits espais dels marges contenen breus anotacions, veient-se per entre les ratlles del do-

* Heu's aquí el text del document referit : «*Die .xxi. junii .lxxx v.*º Bonadona, muller de Jocef Cavaller, jueu de Cervera, filla den Salrell de Piera e de na Mira, muller sua, jueus quondam de la vila d Agramunt axi com avent donacio de tots los bens de dita na Mira mare sua segons consta de dita donacio ab carta e capitols matrimonials fets e fermats per dits na Mira e dit Jocef e dita Bonadona en poder del discret senyor en Gaspar Cams, notari de Agramunt per autoritat apostolica e real a .xxv. de janer any .MccccLxxxiiii. la qual dita na Mira posohia los bens del dit Salrell marit seu per son dot e aspoli segons disponen les constitocions de Catalunya e vuy la dita Bonadona filla sua posoex dits bens axi siens com movibles, deutes, sensalls deguts al dit Salrel per qualsevol via a raho la dita Bonadona los posoex per lo dit dot e aspoli de dita na Mira mare sua per causa de dita donacio ..... per dit son pare a dita Bonadona en lo dit nom sostitoex procurador a dit Jocef a demanar, exhigir, rebre e haver qualsevol bens mobles e inmobles, sensals violaris deutes e altres qualsevol quantitats a ella degudes o ques deuran e detengudes a ques detenran e per qualsevol universitat e universitats cases collegis e persones per qualsevol drets, titols e causes e rahons e en fermar apoques, cessions e fer pactes, composicions, transaccions e avinencies, compromissos axi sobre les propietats com pensions etc. Item a plets large cum posse subsidi ad omnia promite juri per decem precepta etc. Testes Juceff Baro Crexent, Bonet Bellsom».

Al peu del text copiat, i en sentit invers, s'hi llegeix : «A mal feyt requeren asignacio bona e bastant den Antoni e Ramon e Pere Gacet».

cument català les lletres hebraiques que compongueren anteriorment l'adreça de la carta aljamiada. Mercès a haver borrat en una reproducció fotogràfica del document l'escriptura sobreposada, ha pogut esser llegida aquesta indicació : ליד רהרם הוח מוש׳ יוסיף קאבאליר, ço és, l'adreça de *Mos. Jucef Qaballer*, el mateix a ben segur que és nomenat procurador de sa muller en el document del revers.

La lletra de Salomó Cofen, és un document tan interessant per la forma en què apareix redactat com escàs de vàlua pel text que hi és contingut. L'esmentat Cofen, trobant-se a la presó, recomana a Jucef Cavaller que faci certes gestions perquè el deixin lliure, dient que «un jorn li es un any» i que tan bé està «en poder del veguer com del diable»; demana la intervenció d'En Joan d'Altarriba perquè els fermances li facin nova seguretat i demana diverses vegades que es faci tot amb les menors despeses que sigui possible.

La data de l'esmentada lletra ens és desconeguda; el document notarial del *verso* ens dóna, però, el terme extrem de la data ,1485, i altres documents que hem trobat referents als dos jueus, redactor i destinatari de la lletra, ens permeten suposar-la anterior de pocs anys.

De 1474 sabem que el mestre Jucef Cavaller era un dels consellers de l'aljama de jueus de Cervera, i cinc anys més tard trobem els germans Jucef, Samuel i Salomó Cavaller arrendant un moli del terme de Muntpehó, prop de Cervera.[1] Un altre document ens diu que en 1481 li eren deguts a Jucef Cavaller 82 florins per haver assistit com a metge en la malaltia de Na Beatriu d'Oluja, al poble de Bellvehí.[2] El cognom Cavaller perdurà en el call cerverí fins el dia de l'extinció de la sinagoga.

Així mateix és comú trobar a Cervera jueus amb el nom de Cofen durant la quinzena centuria. Un Salomó Cofen, de Lleyda, tenia una qüestió amb l'aljama de Cervera vers l'any 1484 per motiu de una casa que havia estat d'un oncle seu del mateix nom, la qual li havia d'esser restituïda i el consell de l'aljama no ho feia amb la pressa que En Cofen hauria volgut.[3]

En Joan d'Altarriba, altre dels personatges de la lletra, fou veguer i batlle de Cervera per Joan II, després de la guerra (1462). Fins el segle XVII.[4] subsistí la casa Altarriba. Na Jerònima d'Altarriba, senyora de Montcortès i de Clariana, casà amb Pere Auzias March, entrant aleshores al senyoriu del castell de Montcortès els Auzias March, parents llunyans del cavaller-poeta.[4]

Aquest document, per ço com és una lletra privada i de condició secreta, ens dóna mostra d'una escriptura descuidada i traçada amb mà llesta i acostumada a la lletra cursiva. Ben sovint s'observa com són adoptats nexes la forma dels quals trobem repetida diverses vegades com indicant una pràctica gens improvisada.

1. A. H. C. : Fons notarial, documents de jueus.
2. Ibidem, íd.
3. Ibidem, íd.
4. ENRIC ARDERIU : *Lo Canonge Poeta, de Guissona,* en el Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda, setembre 1908.

Això dóna de bon antuvi al document un aspecte desorientador i el fa de lectura dificultosa. M. Moïse Schwab, al qual vam remetre una fotografia d'aquest text, ens la va retornar al cap d'algun temps sense haver-ne tret l'entrellat. Confessem que la sorpresa que ens causaren les dificultats trobades pel docte especialista fou l'esperó que ens mogué a empendre l'anàlisi d'aquesta carta, havent-nos entrat la sospita de si podia tractar-se d'un document aljamiat. També confessem que la tasca ens fou ben feixuga, fins que les grafies desfigurades pels nexes, ens foren en certa manera familiars (fig. 18).

El segon document s'ofereix amb una lectura més fàcil; les trabes li pervenen de la mala conservació del paper i de les abreviatures, i sobretot de la intercalació sovintejada de mots rabínics. Ja no es tracta aquí d'un document privat com en el cas anterior, sinó d'un text patent que havia de tenir la major precisió possible. És la capitulació de la clavaria del call de Cervera amb l'enumeració de les obligacions del clavari envers el call i les d'aquest respecte del clavari. La data apareix explícitament en fixar els termes de la duració dels tractes, ço és, del primer de gener de l'any 1455 en un any. Consta aquest document de dos fulls de paper, despresos, de 290 × 225 milímetres (figs. 19-22), però que devien, en altre temps, formar quadern. Apareixen escrites les quatre cares; sembla, però, que les tres ratlles finals de l'anvers de la segona fulla i tot el text del revers és una afegidura, encara que feta per la mateixa mà que havia començat l'escrit. La lletra és clara, ben traçada i sense nexes; els capítols estan numerats al marge fins arribar al text de l'addició esmentada.

El Sr. Faust de Dalmases, actual posseïdor d'aquest interessant document, el recollí de les deixalles d'un arxiu notarial que li foren venudes.* Del mateix fons notarial prové el primer document, i és conservat en l'Arxiu Històric de Cervera juntament amb aquell conjunt documental.

LA TRANSCRIPCIÓ. — En la utilització dels signes hebraics en l'escriptura catalana dels dos documents que publiquem s'observa una equivalència gairebé constant, ço que sembla provar que aquesta mena d'escriptura no era pas d'una extremada raresa. El sistema que hem adobtat en la transcripció hem procurat que fos derivat directament dels documents mateixos, defugint la suggestió d'altres sistemes establerts; ens ha servit principalment el document primer, en el qual les grafies tenen una major uniformitat i en el qual la manca d'abreviatures fa que les lleis ortogràfiques siguin més paleses. En el segon document l'escriptura és ortogràficament incorrecta, car un mateix mot apareix amb grafies distintes i en molts indrets s'hi veu una marcada dubitació; val a dir que els documents cristians contemporanis no mostren tampoc una gran fixesa ortogràfica. D'un altre element ens hem valgut per la comprovació del sistema de transcripció, ço és, els documents catalans escrits

* Valgui aquesta avinentesa per a remerciar al Sr. Faust de Dalmases la cordialitat amb què sempre ha posat a les nostres mans les millors gales de la seva rica col·lecció documental.

evidentment per mà judaica, en els quals hi traspua l'habitud de certes grafies hebraiques característiques mal estrafetes en l'ús de les lletres llatines. En un document de 1482 les consonants no es dupliquen, sinó molt rarament, i la *h* hi és posada com si es tractés d'un א autèntic : *asesor, hordenar, hordenacihons, gloriosa, grida, ycnorar, hofecials, ap.**

Heu's aquí l'equivalència de signes que hem usat en la transcripció:

א — *a*,
— *h*, inicial davant *e, i, o, u*, i entre dues vocals. Davant ה final.
ב — *b, v; ŭ* en síl·labes inverses
ג — *g*, so suau
ג̄ — *g*, palatal *j, x*
ד — *d*
ה — *ā* final
ו — *o, u; v* algunes vegades
ט — *t*
י — *e, i*

ל — *l*
לי — *ll*
מ — *m*
נ — *n*
ני, נג — *ny*
ס — *c* (ce, ci) *ç*
פ — *p*
פ̄ — *f*
ק — *q*
ר — *r*
ש — *s*

* «*Aliama judeorum Cervarie contra baiulum et eius locumtenentem.* — Molt magnifich mossen lo loch tinent de batle de *asesor* de la present vila de Cervera : be deu recordar vostra saviesa que no a tres anys fonch feta crida en nom del batle e paers de aquesta vila volent *hordenar* e forçar los jueus de aquesta vila portasen certs abits et alyas los quals los dits bale ni paers fer no podien ni dits jueus no son tenguts en servar ni fer res de aquelles *hordenaciohns* com fosen e son proveyts per los molt eccelents reys de *glorihosa* memoria volents que los paers ni vila no poden *hordenar* sobre los dits jueus ni civil ni criminall ni volen sien forçats portar ningun abit, sol que porten la roda -vermela que an acostumat de portar e en aquel loch hon vuy la portan los quals *privaletges* ho *provesihons* foren *prodoyts* en proces en vostra cort e per lo dit mangifich batle e per vos com a loch tinent de *asesor* se fonch declarat les dites *qrida* e *hordenacihons* no aver loch ans aquells *eser* nules e *yinvalides* e vos mossen aquestes coses no *ycnoreu* ni deveu *ycnorar*, majorment que sab vostra saviesa la *esqrituhacibo* feta ara de nou volent que tots los *privaletjes* e libertats sien servades sots pena de *scumonicaciho* et alyas als *hofecials* que aqueles no servaran; e per quant los secretaris de la aljama dels jueus de aquesta vila an sabut que vos mossen ereu request per los paers de dita vila ho per altres persones forçasen *ap* crida los jueus aportar los abits que no son forçats portar e los dits secretaris son tenguts guardar la dita aljama e defensar los *privaletges*, per ço els, en nom de tota l aljama, donen a vos la present cedola ap laho nor e reverencia que s pertany, noteficantvos totes les sobre dites coses, e si aqueles no us acorden feu vos dar lo dit proces al discret senyer en Johan *Ponch*, notari rigent la vostra cort lo quall es estat ja pagnat de tot lo proces per los dits jueus e si per vos mossen lo contrari ere fet, ço es los volguesen forçar en portar abits neguns salvo la dita roda los dits secretaris ab la reverencia e honor que s pertany protesten contra ʌos e vostres fermançes e contra vostre prencipal e ses fermances de tots danys e damnatges e de totes coses liçetes de protestar acusant vos les penes en los dits *privaleges* ho *provesihons* he *costihacihons* contengudes, e de convenirnos ne davant los jutges de la taula e encara davant lo molt yllustrissim senyor ynfant don Anrich, loch tinent generall del senyor rey e requeren a vos discret notari, ne leveu carta ho cartes si nesesari sera.» — *En altra lletra diu* : «Die .VIII.ª augusti anno .Mºcccclxxxii.º huiusmodi cedula fuit presentata honorabile Jacobo Folch, decretorum doctori locum tenentem honorabiles Geraldi Bisbal dominicelli, baiuli et Curie Cervarie et sui honor assossoris in domo curie reperto tamen extrajudicialiter.»

Cervera, Arxiu Històric: Fons notarial: *jueus.*

Els signes ז, ח, כ, ע, צ, ת no apareixen cap vegada en el text català aljamiat dels nostres dos documents.

En el primer document, com sigui que la lectura és més confosa, hem conservat la mateixa separació de línies de l'original, donant les dues versions afrontades per tal de facilitar-ne la comprovació; en el segon les línies han estat refoses, indicant, però, la separació de las ratlles de l'original. Les frases que en la transcripció es troben entre ( ) són cancel·lades en l'original.

En traduir els mots rabínics que es troben intercalats, els hem diferenciat possant-los de lletra cursiva. Sovint aquesta traducció ha pogut ésser feta segons els documents aljamiats castellans[1] que apareixen també estelats de frases rabíniques; altres vegades són els mateixos documents cerverins que ens en han esclarit el sentit.

Per tal de poder interpretar degudament el text d'aquest segon document, cal tenir present que l'aljama de jueus de Cervera citada ja en els diplomes del rei Jaume I des de la segona meitat de la tretzena centúria[2] estava situada en una barriada forana de l'antic clos murallat de la vila coneguda amb el nom de «Cap Corral». L'augment de la població israelita de Cervera obligà diverses vegades als paers a permetre l'expandiment material del call que anà ocupant carrers i camins del seu veïnat. La situació d'aquest call mantingué sempre una certa divisió entre el «call jusà», més antic, on era la primitiva escola, i el «call sobirà», dit abans carrer del Vent. en el qual fou construïda una nova sinagoga en l'any 1385.

Els moviments populars que durant el segle xiv.è se succeiren contra els calls judaics de Catalunya tingueren també ressò en la vila de Cervera, havent-nos deixat rastres documentals el de 1349 i el de 1391, que fou la fi de tantes jueries; la guerra de Joan II fou així mateix malestruga al call dels jueus de Cervera. També veieren moltes vegades reglamentades estretament llur vida per les ordinacions dels paers empesos sovint aquests per les prèdiques dels frares que els tiraven en cara l'excessiva benvolença amb què miraven el conviviment de cristians i jueus. Menaven els jueus de Cervera la mateixa vida que els de les altres aljames; a més del comerç del diner eren argenters, metges, relligadors, sastres o giponers; de tant tant ens en arriba a través dels documents algun record anecdòtic que pren gran relleu en mig de la monotonia dels contractes de lucre i les derivacions del seu exercici.[3] L'expulsió general decretada l'any 1492 posà fi a l'aljama de Cervera.

1. FERNÁNDEZ Y GONZÁLEZ : *Tres manuscritos rabínicos del siglo* XV, en Boletín de la R. Acad. de la Hist., 1884, pp. 299-307. *Ordenamiento formado por los procuradores de las aljamas hebreas... de Casilla*, 1432, ibid.,1885.

Pot veure's, també, RIBERA Y ASÍN : *Manuscritos árabes y aljamiados de la biblioteca de la Junta* [para la ampliación de Estudios], Madrid, 1912, làmina 13. — PAUL MEYER : *Le roman provencal d'Esther par Crescas du Caylar médicin juif du* XIVe *siécle*, en Romania (1892).

2. FRANCESC DE BOFARULL : *Los judíos en el territorio de Barcelona.*

3. PUIGGARÍ : *Ultima enfermedad, muerte y exequias del rey Don Juan II de Aragón...* en El Museo Universal, I (1857), pp. 19, 30 i 35.

Biblioteca de Catalunya

DOCUMENT I

LLETRA DE SALOMÓ COFÈN A JUCEF CAVALLER

C. Any 1485

דאס יה' אונה ליטרה די לה אבדיאינסיאה אי ריבוט מולט קונפֿושה לה קואל אי מושטראט אל פירקוראדור אי אל באטלי די קי שון רומאשוש מולט אינוגֿאטש פירקי נולש שירביה נילש קומפֿי אין לור גֿורידיקסיאו אי דיאין קי אילש נום גֿיקיראן אנאר פוש נו איש דיסאדה אל באטלי אגֿי קוס אל ביגיר אי גֿו טאנט בי אישטיק אין פודיר דיל דיאולי קום דיל ביגיר קאר קום מושין וילה נובה וינגי אים טראגי די לה סיגֿה פרישטי שיגראמינט אי אומינאטגֿי אן אקיל קיש פירטאניריאה גֿו די אישיר ני לה גֿוש טיסיאה מי דאבאן פירו שי גֿו פֿאיאה אף אקטי קי באגֿה א מאגֿור סו איש אל נושטרי פֿאינטאו דיר אפריש גֿו שיאה פארטיט א אונ פירקוראדור אף אונה סידולה קוט גֿו באטגֿ א מאגֿור גֿו בי שיה קי שי נו פיר ליש פֿירמאנסיש פירירי. ני מון שיגרמינט נון באלריאה מיניש פירו אישטיק קי נו וולריאה ליש פֿירמאנֿסיש ני באלגישין מיניש אי נאגישינ דאני די אסו פארלאריב אף מון אטבוקאט שיש פוט פֿיר אויר איש קי לו דיט פירקוראדור אי באטלי שיקריטאמינט מי דונין אקישט קונשילי אי פרישטין לו קושטאט א טוט אסו אין נו איגֿיקוטאר ליש פֿירמאנסיש. גֿו אי פארלאט אף ליש פֿירמאנסיש קי פיר אמור די מושין אלטאריבה אילש מי וולגישין פֿיר פֿירמאנסה די נוב אי אן מי רישפושט קי טושטימש קי מושין יואן לוש אישקריגה קי אילש שיראן קונטינטש די פֿירלה אגֿי קי ויגֿאב קי שירה לו מיליור אי פארלאבני אף מושין אלטאריבה אי אף בון קונשילי פֿיב או לו מיליור אי פוש קורט אי די מיניש דישפישיש מי פאר קשיריאה לו דיב מושין יואן אישקריגה א לוש פֿירמאנסיש לאס פֿאסין אי גֿו פורי אנאר אי קי דיגה אשי קים פֿאסון פֿירמאנסה (א קי וולרה לו פיוקוראדור) אין לה מאנירה קי לו פירקוראדור דירה ני קונשילארה קי איל לה פֿה· א אילש ודו לימבין שולאמינט לו דישינפאטגֿיב קי א מיטגֿ גֿורן שיאה אסי אי גֿו פורי מין אנאר לו דיאה מיטיגֿ קי אן גֿורן מיש און אני אף לה פרישינט שירה לה דיטה ליטרה דיל מיראב טוט אי פֿיב או אף ליש מיניש דישפישיש קי פֿיר שי פוגה טושטימש מי רופֿוש אין פיר א לה גישה דיל פירקוראדור תירקי איש לו טוט

אחיך שלמה הכהן

לו פורטאדור ווש פֿארה לה אינפֿורמאסיאו לארגה מינט

LLETRA DE SALOMÓ COFÈN A JUCEF CAVALLER

(Transcripció)

Et desitjo salut; Deu te guard. hunã letrã de lã aũdihencihã he rebut molt qonfusã, lã qual he mostrat al perqurador he al batle, de qe son romasos molt henujats perqe nols serbiã nels qompli hen lur juridiqciho, he dihen qe hels nom jiqeran anar pus no hes dreçadã al batle axi qom al beger, he jo tant be hestig hen poder del diavle qom del beger; qar qom mosen Vilã nobã venge hem trage de lã sijã presti segrament he homenatge hen aqel qes pertanerihã jo de heser ne la justicihã me daban pero si jo fahihã ap aqte qe bajã a major ço hes al nostre (?), fahent ho dir apres jo sihã partit a hun perqurador ap hunã cedulã qom jo batx a major; jo be seh (?) qe si no per los fermances perire ne mon segrament non balrihã menys, pero hestiq qe no volrihã los fermances ne balgesen menys hen agesen dany; de aço parlareũ ap mon atboqat sis pot fer hoir; hes qe lo dit perqurador he batle seqretament me donen aqest qonsell he presten lo qostat a tot aço hen no hexequtar los fermances; jo he parlat ap los fermances qe per amor de mosen Altaribã hels me volgesen fer fermançã de noũ, he an me respost qe tostems qe mosen Joan los hesqrigã qe hels seran qontents de ferlã, axi qe vejaũ qe serã lo millor, he parlaũ ne ap mosen Altaribã, he ap bon qonsell feũ ho; lo milior he pus qurt, he de menys despeses, me par serihã lo dit mosen Joan hesqrigã a los fermances lam facen, he jo pore anar; he qe digã asi qe m facen fermançã (a qi volrã lo perqurador) hen lã manerã qe lo perqurador dirã ne qonsellarã qe hel lã fã a hels, *e als sabedors basta;* solament lo desenpatjeũ qe a mitj jorn sihã aci he jo pore men anar lo dia metex, qe hun jorn mes hun any; ap la present serã la dithã letrã del; miraũ tot he feũ ho ap les menys despeses qe fer se pugã; tostems me repos hen fer a lã gisã del perqurador, perque hes lo tot.

Ton germà Salomó Cohen

Lo portador vos farã la hinformaciho largament.

ORDINACIONS DE LA CLAVARIA DEL CALL DE CERVERA
Any 1455

אלש קפיטולש די לא קלוריאה דיל קאל ד סרוירה די טוט לו קי שרא טינגוט פיר לו קי שרא ני וולרא ‖ אישר קלורי דיל פרישאינט אנג

א פרימו איש טינגוט אל דיט קלורי ד אישטאר ב שעות בכל יומא בבית הכנסת אקיל
קי וולרא אלגיר אסו איש א שביר ‖ דיל קאל גיושאה אן דיל קאל שוביראה פיר ראיברי די
קשקונ יהיד אום או דונא אקילא או אקיליש קנטיטאט קי טוקראה ‖ א פגאר א קאדאו פיר
שימנאה שיגונש אסו איש אקורדאט פיר אל מעמד דיאם ב שעות די אישטאר אן בית
הכנסת פיר ‖ קי אל קי נו וולראה אגאר א קאשה דל דיט קלורי קי פוגא אנאר אינ ליק
קומו אינפרו לאנטינגסיאו דיל קאל איש קי טוטא ‖ אורה קי לי פורטראנ דינש פיר פיר פאגא
איל או אגה א ראיברי אי א פיר פאגה אנ ל פורמא גא דואל מנסיאונאט:

ב איטים איש טינגוט אל דיט קלורי ראיברי טוטיש אי שינגליש קנטיטאטש די פקוניאיש
דל קאל אי פיר שמבלאנט ‖ שיקנאנטמינט אה א ריאיברי די קאדא יהיד לו קי איש
טאישאט אינ ליש פרופיאטטש דילש שינשאלש אי ‖ [א]נואלש די אקילש אי אסו אה א
ראיברי פיר שמאניש שיגונש איש דיט דישוש אי פיר שימבלאנט אה א ריברי ‖ [טוטי]ש ליש
אנפואסיאונש קי אל קאל אינפושארא אי שי אל קאל נו ליש ויניין איל או אניא א ראיברי די
קאדא יהיד ‖ [אין לא פור]מא קי פינש אסי אנ קושטומאט פאגאר אי טוטא מונידא קי
ראיברא אה אנאר א קריק שוב סו איש א שביר ‖ [מאנקא]מינט די פיאיש קום אינקארא
די פאלשא מונידא אינפרו שי אל דיד קלורי אויאה די אויר מינוטש או ריאלש ‖ [פיר] ליש
פאגאמינטש קי אברא א פיר אל קאל אי אישו לי קושטרא אלגונא קנטיטאט וולין אל קאל קי
אישו ‖ [.....] אל דיט קלורי לי שיאה טורנאט דל קאל טוט דיאונס קי אין טאל קאש שי פיש
אי די אישו לי שיקנין ‖ [.....] אילש נאמנים טוטא ויגאדא קי אל דיט דאונס שיראה פיט
אפ שנטימינט אי קונשנטימינט די[ש] ‖ [דיטש נ]אמנים או ד אלגו אלניט פיר אילש אין
אישו אי אין אלטרא מנירא נו:

ג [אי]טים איש טינגוט אל דיט קלורי די פאגאר טוטיש ליש פינשיאונש דילש דיטיש
שינשאלש אינ אילש טירמיניש קי אברא ‖ אי שי פיר שון שישאר ד פאגאר אירין פימיש
הוצאות אל דיט קאל איל דיט קלורי שיאה טינגוט א ליש דיטיש הוצאות ‖ אי אויר אפוקיש
דיל קי פאגרא די ליש פינסיאונש א טוט שון קריק:

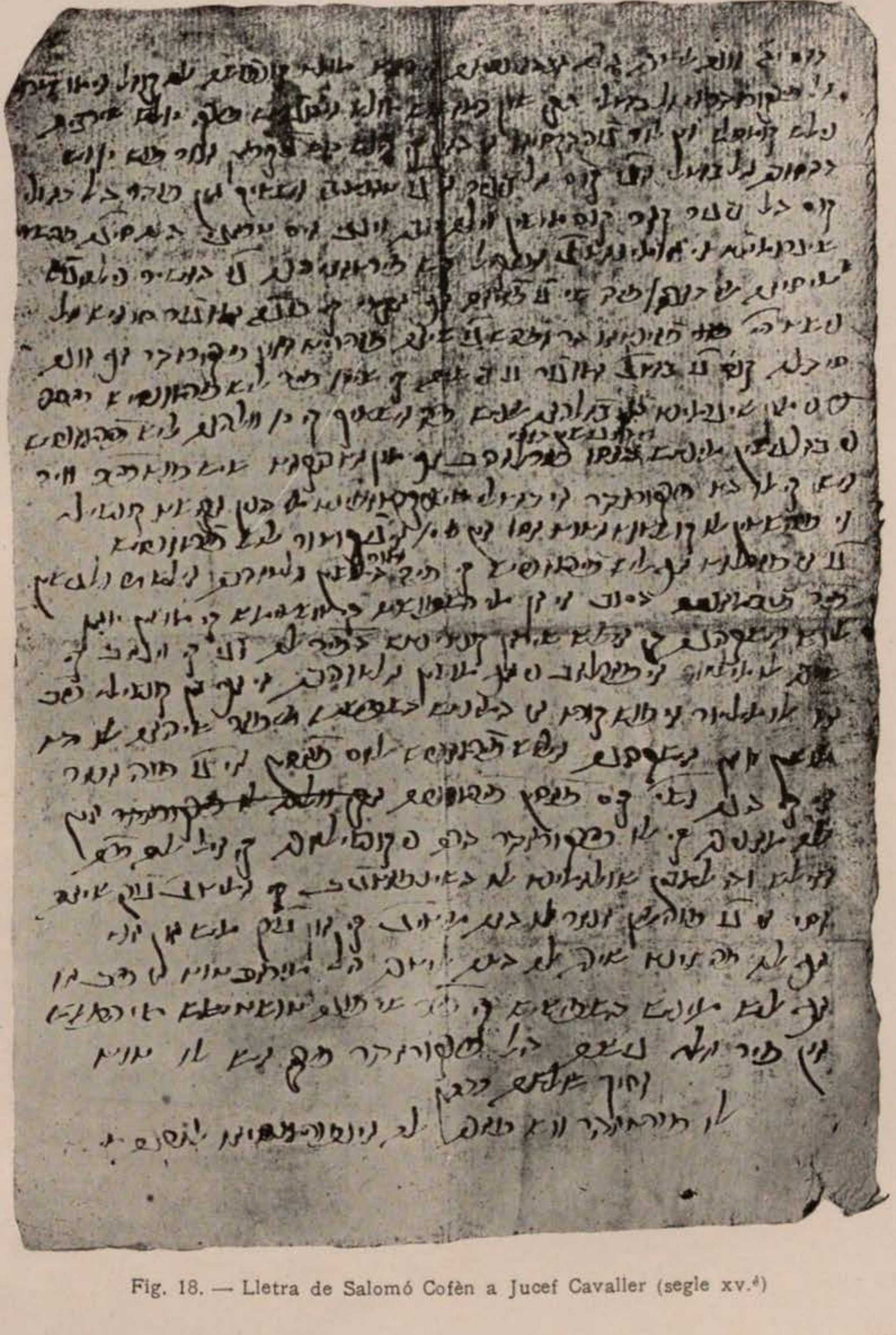

Fig. 18. — Lletra de Salomó Cofèn a Jucef Cavaller (segle xv.[a])

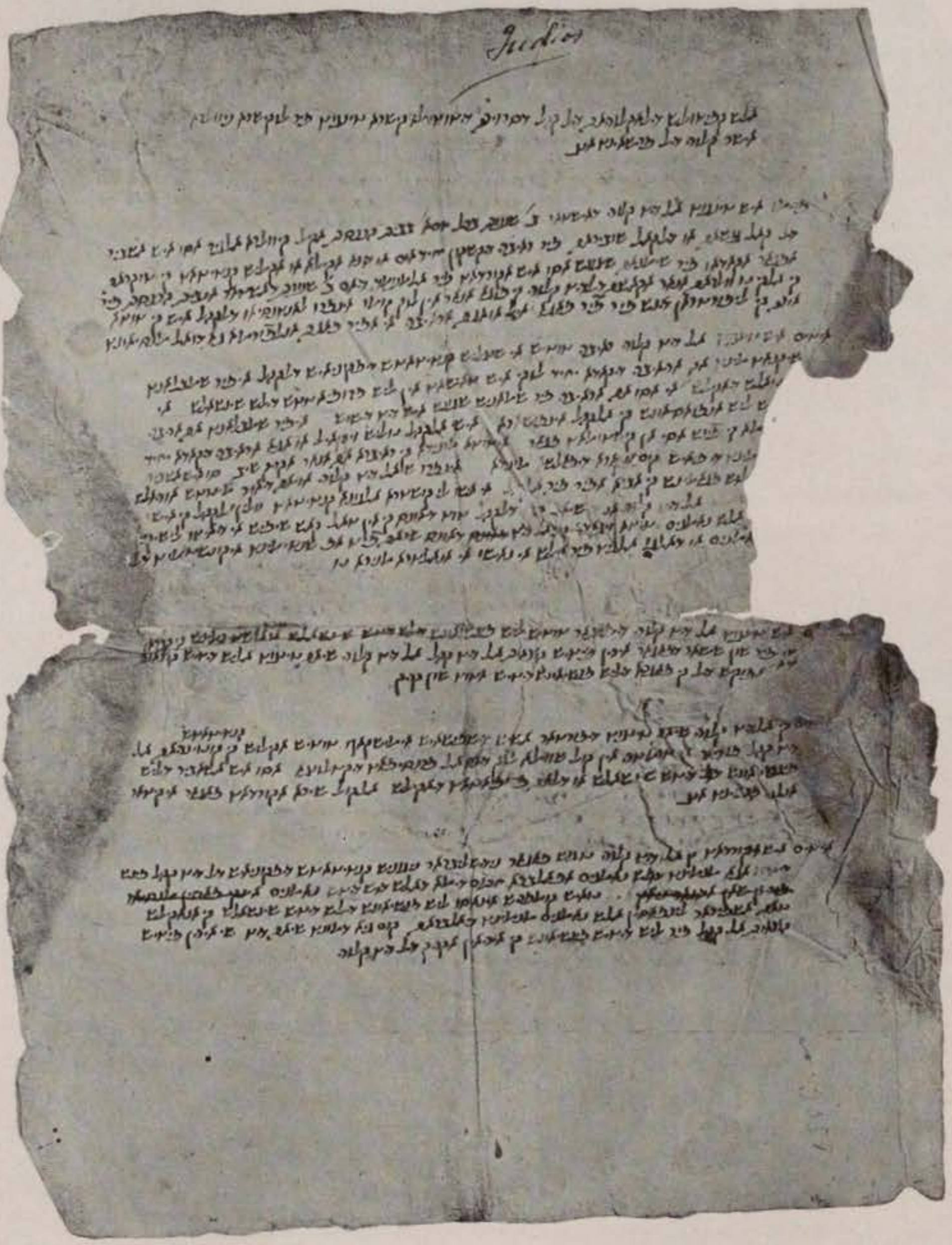

Fig. 19. — Ordinacions de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 1

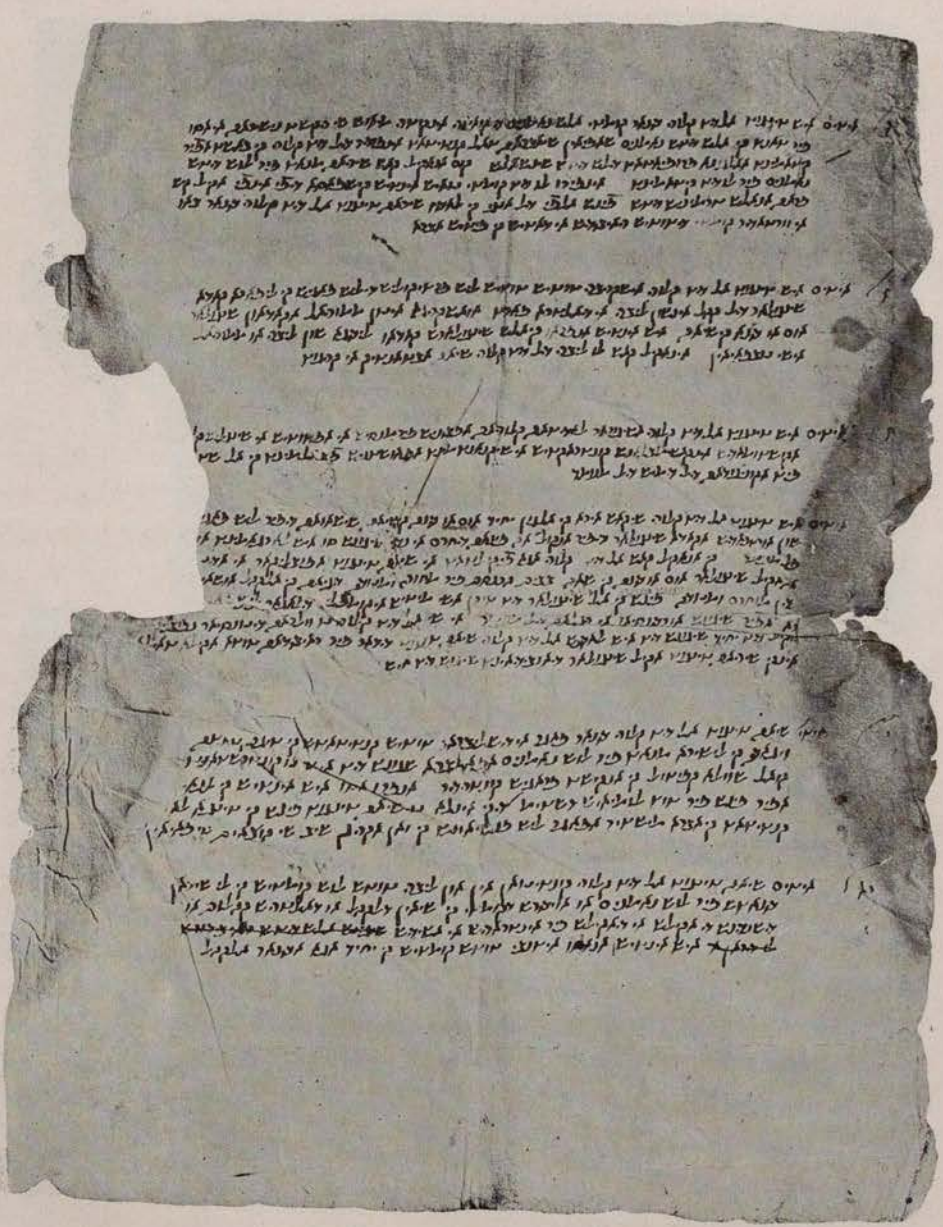

Fig. 20. — Ordinacions de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 1 v.º

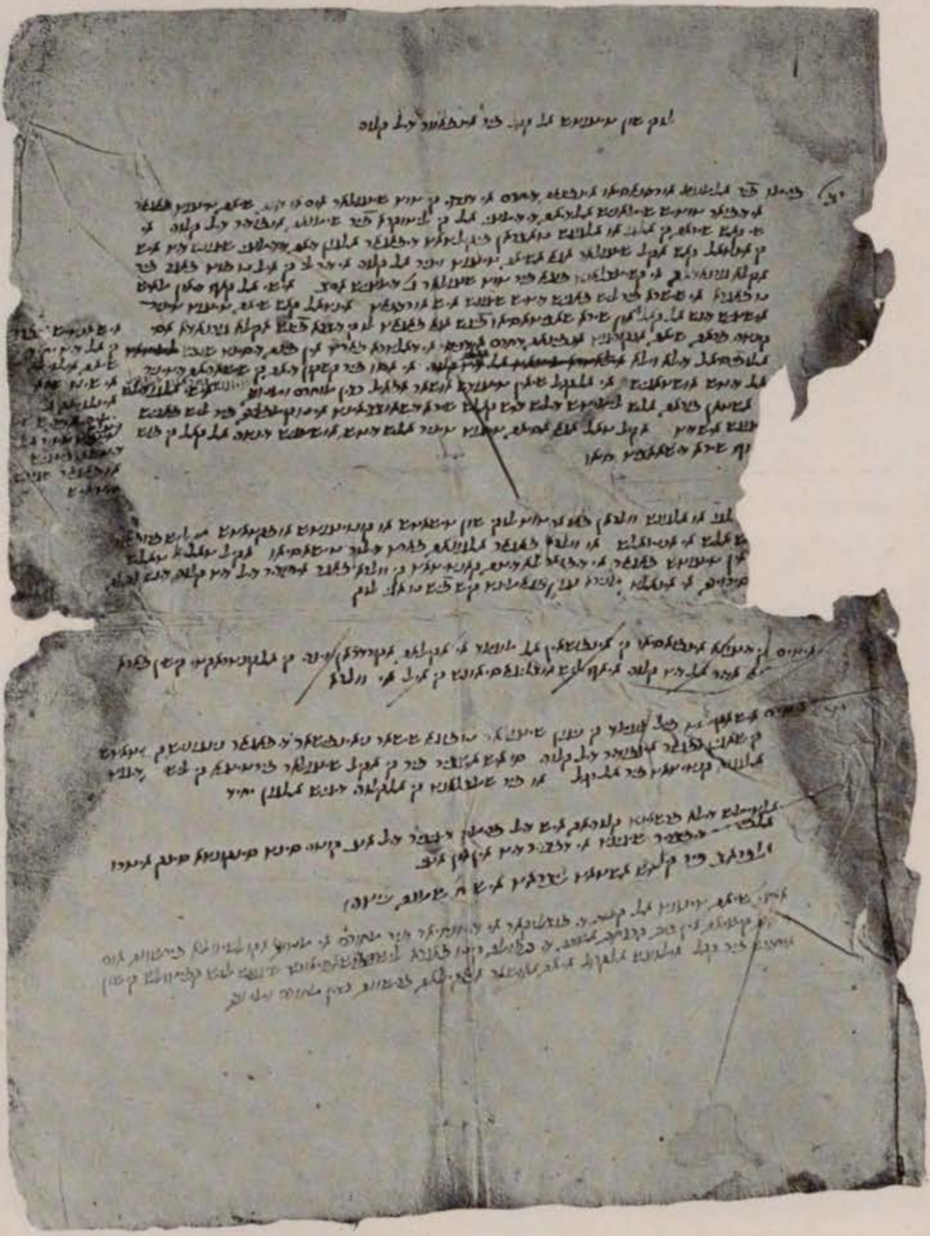

Fig. 21. — Ordinació de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 2

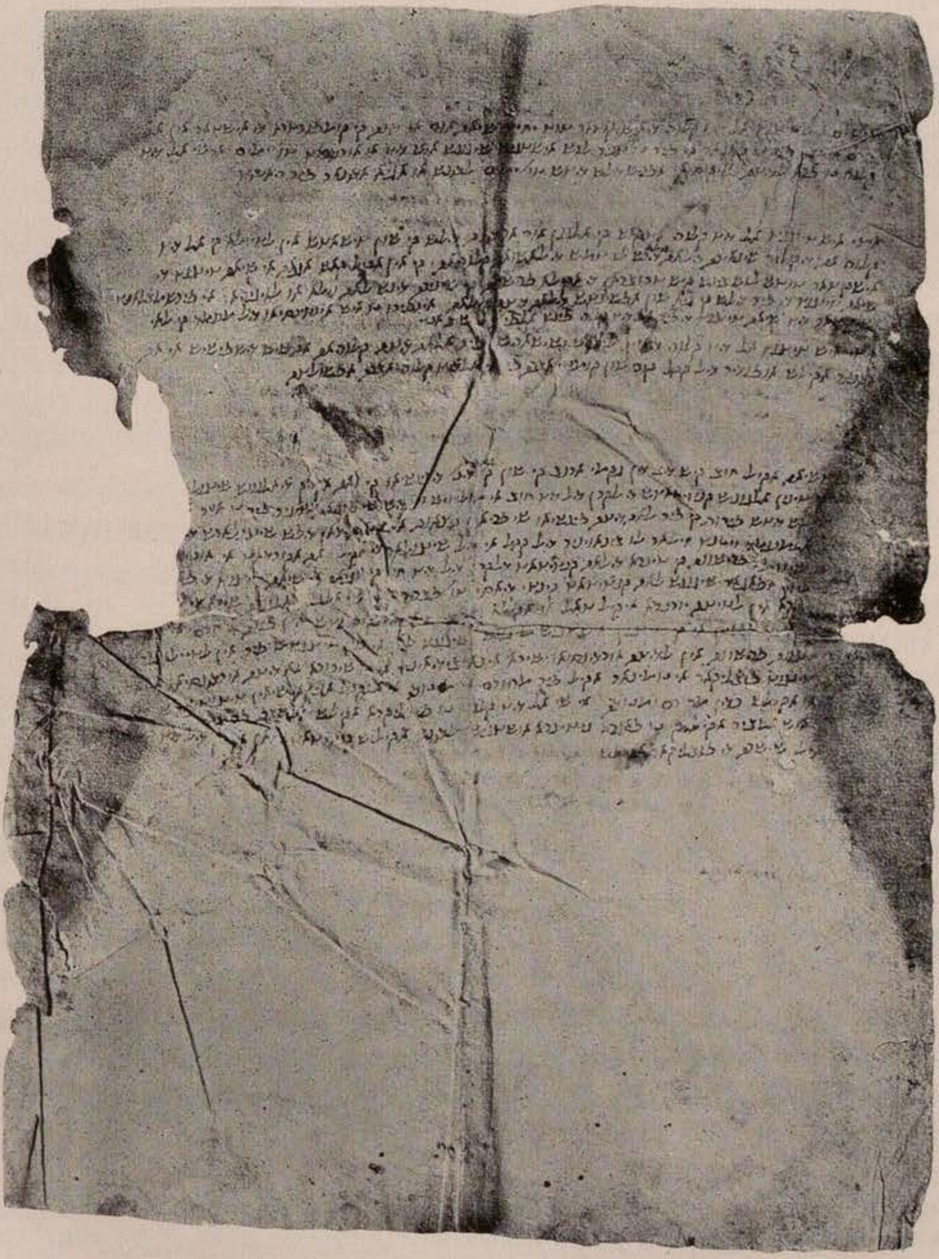

Fig. 22. — Ordinació de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 2 v.º

ד איטים קי אל דיט קלורי שיאה טינגוט די פורטאר א שיש דישפישאיש אי מישקאף **פוטיש אקיליש קנטיטאטש קי קונוינריאה אל ‖ דיט קאל פורטר אי טרמטרי אין קולשווילא לוק דינס אל פרנסיפאט די קטלונגא אסו איש א שאביר ד ליש ‖ פינשיאונש דילש דיטש שינשאלש או ד לאה פרופיאטאט די אקילש אל קול שירא אקורדאט פאגאר אי קיטאר ‖ אן לו פרישינט אנג:**

ה איטים איש אקורדאט קי אל דיט קלורי נו גוש פאגאר ני דישליבראר ניגוניש קנטיטאטש די פקוניאיש דיל דיט קאל פינש ‖ דיא[.....] אגא מנמינט דאלש נאמנים אף אלברא חתום די מא דאלש דוש דיטש נאמנים (אין קי פאסין מינסיאו ‖ פיר קי שאג א דונאר ני א קי) נו איש קומפריש אין אסו ליש פנשיאונש דילש דיטש שינשאלש קי אינ אקילש ‖ נו אה אישפיראר לין פאסינ אילש נאמנים מנמינט ני אלבראה קוס גיא דאמונט שיאה דיט שי אידין פיטיש ‖ קוצאות אל קאל פיר ליש דיטיש פינשיאונש קי אירין א קאריק דיל דיט קלורי:

ו איטים איש טינגוט אל דיט קלורי דונאר קומטי אלש נאמנים די קואטרי אין קוטרי מיאוט שי ריקישט ני שיראה אי אסו ‖ פיר טאנט קי אילש דיטש נאמנים שאפיאין שי אבראה טאל קנטיטאט אינ פודיר דיל דיט קלורי קי באשט א פיר ‖ קיטאמינט א אלגונא פרופיאטאט דילש דיטש שינשאלש קוס אן אקיל קאש שיריאה מנאט פיר לוש דיטש ‖ נאסנים פיר לו דיט קיטאמינט אינפירן לו דיט קומטי נו איש אינטיש קיש פאסא די פי אין פי אקיל איש ‖ פראה אן אלש טרמיניש דיטש פינש אל פי דיל אנגי קי לאדונ שיראה טינגוט אל דיט קלורי דונאר באו ‖ אי וורטאדיר קומטי די טוטיש ריאיבודיש אי דאטיש קי פיטיש אברא:

ז איטים איש טינגוט אל דיט קלורי אישקריורי טוטיש ליש פארטיקוליש די ליש פאגיש קי לי פארא קאדא ‖ שינגולאר דיל קאל אין שון ליברי אי די אלטרא פארט או אישקריגא אין ון ממוריאל א קאדא ון שנגולאר ‖ אום או דונא קי שיאה איש אינטיש אנפראו קי אילש שינגולארש קאדאו לי דוגא שון ליברי או ממוריאל ‖ אי שי נוב פאיאין אין אקיל קאש לו ליברי דיל קלורי שיאה אבטאנטיק אי קריגוט:

ח איטים איש טינגוט אל דיט קלורי אשיגוראר לא דיטאה קלוריאה אף בוניש פירמנסיש אי אף טוטיש אי שינגליש קל[.....] ‖ אקושטומאדיש אין קאשימבלאנש קונטראקטיש אי שיקנאנטמונט אף אושטגיש פיר אלימינט קי אל שט[.....] ‖ פיט א קוניגודאה דיל דימיש דיל מעמד:

ט איטים איש טינגוט אל דיט קלורי שי קאש אירא קי אלגון יהיד אום או דינא קי שיאה שישאואה די פיר ליש פאגי[ש קי] ‖ שון אורטינאדיש א קאדא שינגולאר די פיר אנקול אה פינאה די הרם אי נדוי שיגונש סו איש לארגאמינט או[רדינאט] ‖ פיל מעמד קי אן אקיל

קאש איל דיט קלורי אגא פֿיקולטאט אי שיאה טינגוט א פובליקאר אי א דינ[ונסיאר] || א
אקיל שינגולאר אום או דונא קי שיאה בבית אכנסת פיר מחות ומנדה דיגיאה קי אל קאל
אושא || דין מוהרם ומנודה שיגונש חסכמה דיל קאל פֿינש קי איל שינגולאר דיט טורן א
שי מיטיש אי קומפלי די פאגאר ליש פאג[יש קי אב] || רא א פֿיר שיגונש אורדינאסיאו אי ריגלאה
דיל מעמד   אי שי איל דיט קלורי נו וולראה דינונסיאר ני פובליקאר || אקיל דיט יחיד
שיגונש דיט איש לאדונש איל דיט קלורי שיאה טינגוט די דאר פיר ראיבודאה טוטא אקילא
טאילא || אין קי שידיאה טינגוט אקיל שינגולאר די אובידיאינט שיגונש דיט איש:

י   איטי שיאה טינגוט אל דיט קלורי דונאר פאגר אי דישליבראר טוטיש קנטיטאטש קי
טיגה טוטה || ויגאדה קי לי שירא מנאט פיר לוש·נאמנים אף אלברא שיגונש דיט איש נו
קונטרשטאנט || קואל שוולא קאפיטול קי אנקישט פואגיש קונטרידיר   אנפרו אסו איש אינטיש
קי אגא || א פֿיר פֿינש פיר טוט לו מיאיש ד שטימ׳ די׳ קי אין לא נוי שיאה טינגוט פֿינש קי
טינגא לא || קנטיטאט קי אברא מישטיר א פאגר ליש פגשיאונש קי ואן א קריק שיב שי
קוצאות שי פֿאיאין:

יא   איטים שיאה טינגוט אל דיט קלורי קונטינואר אין און ליברי טוטש לוש קומטיש קי לי
שיראן || דונאטש פיר לוש נאמנים או אוידורש ד קומטי קי שיאין דל קאל או דאלטריש
קאלות או || דישנדינש די אקילש אי די אקילש פיר אינטראדיש אי אשידיש (שיגונש אילש
דיטש ראיבידורש || לי דיראן) איש אינטיש אן אסו איטנבי טוטש קומטיש קי יחיד אגא א
דונאר אל קאל:

לו קי שון טינגוטש אל קאל פֿיר אין פֿאוור דיל קלורי

יב   פרימו פֿיר איל מהם אורדונאסיאו אין פינאה די חרם אי די נדוי קי טוט שינגולאר
אום או דונה שיאה טינגוט פאגאר || אי דיפואר טוטיש שימאניש איל דיאה די דימנגי אל קי
לי טוקרא פֿיר שימנאה אן פודיר דיל קלורי אי || שי קאש שיראה קי אלגו או אלגונש נו
אבראן פֿיקולטאט די פאגאר אלגון דיאה די דימנגי שיגונש דיט איש || קי אין טאל קאש
אקיל שינגולאר אגא אי שיאה טינגוט ויניר אל קלורי אי דירלי קי איל נו פוט פאגר פיר ||
אקילא גורנאדאה אי קי שימבלאנט פוגא פֿיר טוט שינגולאר ג׳ דימנגיש אריב   אי שי אל
קאף די און מאיש || נו פאגרא אי שישרא פֿיר ליש פאגיש דיטיש שיגונש איש אורדונאט אין
טאל קאש שיאה טינגוט טיניר || אושטיש דינש אל קאל און שירא שאביטאסיאו פֿינש אגא
פאגאט לו קי דיברא פֿינש אקילא גורנאדא א סי || קונטריפֿראה שיאה אנקוריגוט אן פינאה די
חרם אי די נדוי אי דאלטרא פארט אין פינה די סינט שובש (לא מיטאט) || אל ופֿיסיאל די
לא וילא (אי לאטרא מיטאט אל דיט קלורי) אי אסו פיר קשקון דיאה קי שישאריאה די
טיניר || אל דיטש אושטאגיש   אי אל קאל שיאין טינגוטש אושאר אף אל כדיו מוחרם

ומנודה שיגונש הסכמת דיל קאל   אי שי אלגו דילש ‖ אשטאן פֿוראה אלש לימיטש דילש
דוש קאלש שירא דישאובדיאינט אי נו קומפלירה פיר ליש פאגיש ‖ שיגונש איש דיט אקיל
טאל·אגא אי סיאה טינגוט טיניר אלש דיטש אושטגיש דינטרי אל קאל קי פוש ‖ פרוף שירא
די שא אביטאסיאו:

איש אנסיש אינפרו קי אל דיט יחיד שיאה אן ל וילה אי שי נו שירה אין ל וילה
ג׳ יסים אפריש שיה ויגגוט [שיאה] טינגוט טיניר אל דיטש אונטגיש או פאגאר שגונש
דיט איש:

[יג   איטים שי א]לגו או אלגונש וולראן פאגאר טוט לו קי שון טישאטש או קנויננוטש
או פאקטטש אין ליש פרופיאיטאטש [דילש שינ]שאלש אי אנגואלש או וולראן פאגאר
אלגונאה פארט די לור טישאסיאו אקיל טאל או טאלש ‖ [שי]אין טינגוטש פאגאר אי דיפואר
לא דיטה קאנטיטאט קי וולרא פאגאר אי פודיר דיל דיט קלורי דינש ל וילה ‖ [די] סירוירה אי
אין אלט[רא] מאנירא ניגון פגאמינט קיש פֿיש נו אגי לוק:

(איטים קי דינגונא אינפואסיאו קי אינפושאין אל מחמד אי אקילאה אקורדראן ויגרי קי
אל קונטראקטי קי שין פֿארא ‖ אגא א דיר אל דיט קלורי אי אף ליש אובליגאסיאונש קי איל
אי וולרא:)

יד   איטים איש אקורדאט פיל מחמד קי ניגון שינגולאר נו פוגא שישאר ני אינפישאר די
פאגאר ניגגוניש קאנטיטאטש ‖ קי שאגין א פגאר אין פודיר דיל קלורי סו איש א שביר פיר
קי אקיל שינגולאר פירטינגא קי לי ש[יאה] דיגוט ‖ אלגונא קנטיטאט פיר איל קאל אי פיר
שמבלאנט קי אל קלורי דיגיש אלגון יחיד:

אל טימש די לא פרשאינט קלוריאה איש דיל פרימיר די גיגיר דיל אנג קוטרי סינט
סינקונטא סינק אי טרו ‖ אל פרימיר די פֿבריר שיגינט אי ד פֿבריר דיט אין און אנגי:

אל פראב פיר קי לוש אשטאט ליבראט איש ח שמנה ליטרין:

אוטי׳ שיאה טינגוט אל קלורי די פובליקאר אי דינונסיאר פיר מחורם אי מנודה א
קולשיווליא פירשונה אום ‖ או דינה קי שיאה אין בית הכנסת א שעת די תפולה קי נו
פאגרה ליש [אי]נפושסיאונש שיגונש לוש קפיטולש קי שון ‖ אורדונ[אט]ש פיר קאל אי לוונש
אל קאל איאה א אושאר אין אקילאה פרישונה כדין מחורם ומנודה:

איטים איש טינגוט אל דיט קלורי די אישוקוטאר טוט יחיד שיאה אום או דינה קי
קומפורטרא די אישטאר איו אל ‖ חרם או פיר נו פאגאר או פיר נו טיניר לוש אושטגיש
שיגונש איש דיט או אורדונאט טו׳ ימים אי שי אל דיט ‖ קלורי נו פֿארא ל דיטא
אישיקוסיאו אפריש דילש דיטש טו׳ ימים לדונש או אגיא א דונאר פיר ריאיבוט:

איטי׳ אוֹש טינגוט איל דיט קלורי קינ קאש קי אלגנן אום או דונה דילש קי שון טישאטש אין ל טיילא קי אל דיט ‖ קלורי אה די קוליר שינ אירה די לאה וילא דינש לו טימש די לא שואה קלוריאה קי אין אקיל קאש אגיאה אי שיאה טינגוט די ‖ אישקוטאר טוטש לוש בינש קיש טרובראן די אקילא פרישונה קי שין ירה דינש לאה וילא או ל ויגֿריא אי פיר שימבלאנט ‖ שיאה טינגוט די פֿיר דילש קי גיא שון אפשינטש די לאה דיטאה וילאה אינפירו נו איש אינטינסיאו דיל מעמד קי לי ‖ שיקוטאר דיט שיאה טינגוט די פֿיר איל דיט קלורי פֿינש אל פֿי דיל שיב אנוי:

איטים איש טינגוט אל דיט קלורי די אויר ליבריש נישישאריש פיר א לאה דיטה קלוריאה אה שיש דישפישיש אי אה ‖ א דונאר אקילש אן פודיר דיל קאל קום שון קומטי אברה פֿי אי אל דיט קלורי אבדה אפשולטה: ״

[פאג]ט שיאה אקיל חוב קיש דיב דין גקמי ארנב קי שון ק דון די פינשיאו קי ואה א קאריק די אלגונש שינגולא[רש..... ‖ .....]קי טינין אלגוניש קנטיטאטש די לקרן דיל דיט חוב אי מולטיש ויגאדיש שי פוריאה שיגיר פיר נו אויר א[..... ‖ .....]לוש דיטש פירות קי פיר לאה דיטה פינסיאו שי פֿריאין קוצאות אין גראן דאן דילש שינגולארש די[..... ‖ .....]אל מעמד ווליגט וילאר לו בינאויניר דיל קאל אי דיל שינגולאר די אקיל אה אקורדאט אי או[דונאט..... ‖ .....]קואלשיווילא פרישונה קי טינרא די לאה קנטיטאט ד לקרן דיל דיט חוב קי אגיאה אי שיאה טינגוט די פאו[אר..... ‖ .....]א פאגאר שיגונש לאה קנטיטאט קינ טי די׳ אסי טו׳ פֿבריר אי שי אלגו או אלגונה שיראה..... ‖ .....] אין ל טיטא יורנדא איקיל טאל או אקילש אינקוריגוטש אין פינה די חרם אי מינודה ‖ [.....] פאגין או קי טינגין אושטאגיש שיגונש פֿאן אי שון טינגוטש פֿיר אין ל טיילש גרושא ‖ אי שי אלגונא פרישונה אין ל דיטה אורדינסיאו שירא אינאובידיאנט אי נו שירורא לא דיטא אורדינאסיאו איל קלורי ‖ [שיאה] טינגוט פובליקאר אי נומינאר אקיל פיר מחורם אי מנודה אי אל קאל אגין אי שיאין טינגוטש אושאר אף ‖ אקיל או אקילש כדין מחורם ומנודה אי שי אל דיט קלורי נו פובליקארא אקילש אל שבת פרימיר אפריש ‖ [.....] איש אשביר אקיל קי נו פאגרא ני טינרא אושטגיש לדונש אקיליש קנטיטאטש ואן א קאריק דיל דיט קלורי ‖ שי איל שישארא די פובליקאר אקיליש:

ORDINACIONS DE LA CLAVARIA DEL CALL DE CERVERA

(Transcripció)

Any 1455

HELS QAPITOLS DE LA QLAVARIHĀ DEL QAL DE CERVERĀ
DE TOT LO QE SERA TENGUT FER LO QI SERA NE VOLRA HESER QLAVARI DEL PRESHENT ANY

I Primo, hes tengut hel dit qlavari d estar .II. *hores cada dia en la casa del Consell* aqel qe volra helegir, aço hes a saber || del qal jiushā ho del qal sobirhā per rehebre de qisqun *singular*, hom ho dona, aqela ho aqeles qantitat qe toqarhā || a pagar a qadahu per semanhā, segons aço hes aqordat per hel *call*, dihem .II. *hores* de hestar hen *casa del consell* per || qe hel qe no volrhā anar a qasā del dit qlavari qe puga anar hen loq qomu henpro l antenciho del qal hes qe tota || horā qe li portaran dines per fer paga hel ho aja a rehebre he a fer pagā hen la forma ja daval mencihonat.

II Hitem, hes tengut hel dit qlavari rehebre totes he sengles qantitats de pequnihes del qal he per semblant || siqnantment hā a rehebre de cada *singular* lo qe hes taisat hen les propihetats dels sensals he || [a]nuals de aqels he aço hā a rehebre per semanes segons hes dit desus. E per semblant hā a rebre || [tote]s les anpoacihons qe hel qal hinposara he si al qal no les venen hel ho agia a rehebre de cada *singular* || [hen la for]ma qe fins aci an qostumat pagar. He tota moneda qe rehebra ha anar a qareg seu, ço hes a saber || [manqa]ment de pehes qom encara de falsa moneda. Henpro si hel dit qlavari avihā de haver menuts ho reals || [per] los pagaments que aura a fer per hel qal he aiso li qostara alguna qantitat volen al qal qe aiso || [...] al dit qlavari li sihā tornat del qal tot *menyscap* que hen tal qas se fes he de aiso li signen || [...] hels *secretaris* tota vegada que hel dit *menyscap* serhā fet ap sentiment he consentiment del[s || dits] *secretaris* ho de algu helegit per hels hen aiso, he hen altra manera no.

III [Hi]tem, hes tengut hel dit qlavari de pagar totes les pensihons dels dits sensals hen hels terminis qe auran || he si per son sesar de pagar heren fetes *perdues* al dit qal hel dit qlavari siha tengut a les dites *perdues* || he aver apoques del qe pagara de les pensihons dites a tot son qareq.

IV Hitem, qe hel dit qlavari sihā tengut de portar a ses despeses he mesqap totes aqeles qantitats qe qonvenrihā al || dit qal portar he trametre hen qolsevuila loq dinç hel principat de Qatalunya, aço hes a saber, de les || pensihons dels dits sensals ho de la propihetat de aqels al qol sera acordat pagar he qitar || hen lo present any.

V Hitem, hes aqordat qe hel dit qlavari no gos pagar ne desliūrar negunes qantitats de pequnies del dit qal fins || dia[...] aja manament de hels *secretaris* ap albara *signat* de ma de hels dos dits secretaris (hen qe facen menciho || per qe son a donar ne a qi.) No hes qompres hen aço les pensihons dels dits sensals, qe hen aqels || no hā hesperar lin facen hels *secretaris* manament ne albarhā qom gia demunt sihā dit si heren fetes || *perdues* al qal per les dites pensihons que heren ha qareq del dit qlavari.

Biblioteca de Catalunya

VI Hitem hes tengut hel dit qlavari donar qomte als *secretaris* de quatre hen quatre mehos si request ne serhā he aço || per tant qe hels dits *secretaris* sapihen si aūrha tal qantitat hen poder del dit qlavari qe bast a fer || gitament a alguna propihetat dels dits sensals qom hen aqel qas seriha manat per los dits || *secretaris* fer lo dit qitament. Henpero lo dit qomte no hes hentes ques faça de fi hen fi aqel qes || farhā hen hels terminis dits fins al fi del any qe ladon serhā tengut hel dit qlavari donar bho || he vortader qomte de totes rehebudes he dates qe fetes aūra.

VII Hitem, hes tengut hel dit qlavari hesqriure totes les partiqoles de les pages qe li fara qada || singular del qal hen son libre he de altra part ho hesqriga hen un memorial a qada un singular, || hom ho dona qe sihā. Hes hentes henperho qe hels singulars qada u li duga son libre ho memorial || he si noū faihen hen aqel qas lo libre del qlavari sihā aūthentiq he qregut.

VIII Hitem, hes tengut hel dit qlavari asegurar la dithā qlavarihā ap bones fermances he ap totes he sengles ql[ausules] || aqustumades hen qasemblans qontraqtes, he siqnantment ap hostages fet aliment que hel st[...] || fet a qonegudā del demes del *call.*

IX Hitem, hes tengut hel dit qlavaıi, si qas hera qe algun *singular*, hom ho dona qe sihā, sesavhā de fer les page[s qe] || son hortenades a qada singular de fer *incorrega en* (?) penhā de *excomunio* he *vet*, segons ço hes largament ho[rdenat] || pel *call*, qe hen aqel qas hel dit qlavari aja feqoltat he siha tengut a publiqar he a den[unciar] || a aqel singular, hom ho dona qe sihā, *en casa del consell* per *excomunicat e vedat* *digiha qe hel qal hosa [...] || den *excomunicat* e *vedat* segons *la ordinacio* del qal fins qe hel singular dit torn asi metes he qompli de pagar les [pag]es qe aū- || ra a fer segons hordenaciho he reglhā del *call*. He si hel dit qlavari no volrha denunciar ne publiqar || aqel dit *singular* segons dit hes ladons hel dit qlavari sihā tengut de dar per rehebuda tota aqela taila || hen qe serihā tengut aqel singular dehobedihent, segons dit hes.

X Hitem, sihā tengut hel dit qlavari donar, pagar he desliūrar totes qantitats qe dega tota || vegada qe li sera manat per los *secretaris* ap albara, segons dit hes, no qon-

* Les diverses graduacions de l'excomunió hebraica (שמתא, חרם, נדוי) no resten clares del tot en aquest text. El document que ara transcriurem ens aclareix només el sentit del mot מנודה, equivalent a *vet:*

«Disabte que s comptava .xi. de joliol, esent congregats los demes de l alajama en la escola del gal sobira en Davi Bendit e Jucef Baro e n Estruch Cavaler, affermant eser jutges *alets* per la aljama del present any, *al* qual en abraych son nomenats *berurim deteviot* e de *averoc*, fferen una amonestacio e notefficacio a la dita aljama e digueren aquestes paraules ho consemblans : maniffets sia a tot hom com a estancia del perqurador de mose l abat de Cardona es estada tramesa a nosaltres una lletra sobsediaria, partent de la cort de mosel dega de Cervera, requerent nos en sobsidi de josticia denoticiem e pobliquem per *vedat* en Mose Sutlam, jueu de dita vila axi com *aqel qi* noa servat son jurament contra presta de pagar *aqel* deute *qera* tengut donar al dit mose abat lo qual par per carta *qens* en fa promta ffe e per quant nosaltres volem complir les coses que som tenguts justa la requesta a nosaltres feta segons es dit o denonciam el dit Mose Sutlam *per vedat nomenat en abraych menude*, de que amonestam a tot hom jeneralment usen ab el com a *menunde* segons abraych vol e per quant volem les coses dites e amonestades sien en memoria en l esdevenidor regrim a vos notari levets carta et cetera.» *Al revers diu*: «Die .xv. mensis julii domini anni lxi predicti Davi Bendit. Testes anthonius Bonet, mercator, Johannes Sala, bosserius et Jacob de Querci, junior, iudeus Cervarie.»

Arxiu Hist. de Cervera : Fons notarial : *jueus*.

trastant || qualsevola qapitol qe anqest poages qontredir henpro aço hes hentes qe aja || a fer fins per tot lo mehes de setembre de qe hen la noi sihã tengut fins qe tinga la || qantitat qe aũra mester a pagar les pensihons qe van a qareq seu si *perdues* se faihen.

XI Hitem, sihã tengut hel dit qlavari qontinuar hen hun libre tots los qomtes qe li seran || donats per los *secretaris* ho avedors de comte qe sihen del qal ho d altres *qals* ho || desendens de aqels he de aqeles per hentrades he hesides (segons els dits rehebedors li diran) || Hes hentes hen aço aitambe tots qomtes qe *singular* aja a donar al qal.

Lo qe son tenguts al qal fer hen favor del qlavari

XII Primo, fer hel *call* hordonaciho hen penhã de *excomunio* he de *vet* qe tot singular, hom ho dona, sihã tengut pagar || he depoar totes semanes hel dihã de dimenge hel qe li toqara per semanhã hen poder del qlavari he || si qas serhã qe algu ho alguns no aũran feqoltat de pagar algun dihã de dimenge segons dit hes || qe hen tal qas aqel singular aja he sihã tengut venir al qlavari he dirli qe hel no pot pagar per || aqela jornada; he qe semblant puga fer tot singular .III. dimenges areũ; he si al qap de hun mehes || no pagara he sesera fer les pages dites, segons hes hordonat, hen tal qas sihã tengut tenir || hostes dins hel qal hon sera s abitaciho fins aja pagat lo qe deura fins aqela jornada; he çi || qontre farhã sihã henqorregut hen penhã de *excomunio* he de *vet* he de altra part hen pena de cent sous || al hoficial de la vila (he l atra mitat al dit qlavari), he aço per qisqun dihã qe sesarihã de tenir || el dits hostages; he al qal sihen tenguts husar ap hel *com a excomunicat e vedat* segons *la ordinacio* del qal. He si algu dels || [qe] hestan forhã els limits dels dos qals sera deshobedient he no qomplira per les pages || [s]egons hes dit aqel tal aja he cihã tengut tenir hels dits hostages dintre hel qal qe pus || [pr]op sera de sa abitaciho.

(Al marge) Hes hentes [hen]pro qe hel dit *singular* sihã en la vila he si no sera en la vila .iii. jorns apres sihã vengut [sia] tengut tenir hel dits hostages ho pagar, segons dit hes.

XIII Item [si] algu ho alguns volran pagar tot lo qe son tesats ho qonvenguts ho paqtats hen les propihetats || [dels sen]sals he annuals, ho volran pagar algunhã part de lur tesaciho, aqel tal ho tals || [si]hen tenguts pagar he depoar la dita qantitat qe volra pagar hen poder del dit qlavari dins la vilã || [de] Cervera he hen altra manera negun pagament qes fes no aje loq.

(Item qe denguna hinpoaciho qe hinposhen al *call* he aqelhã aqordaran venre qe al qontraqte qe sen fara || aja a dir hel dit qlavari he ap les hobligacihons qe hel hi volra.)

XIV Item, hes aqordat pel *call* qe negun singular no puga sesar ne enpesar de pagar nengunes qantitats || qes agen a pagar hen poder del qlavari ço hes a saber per qe aqel singular pertenga qe li s[iha] degut || alguna qantitat per al qal, he per semblant qe hel qlavari deges [a] algun *singular*:

Hel tems de la preshent qlavarihã hes del primer de gener del any quotre cent cinqanta cinq he tro || hel primer de febrer sigent, he de febrer dit hen hun anyi:

Hel preu per qe los astat liurat hes .VIII. *vuit lliures:*

Item sihã tengut hel qlavari de publiqar he denunciar per *excomunicat* he *vedat* a qolsevulla persona, hom || ho dona qe sihã, hen *casa del consell* [després de?] .I. *hora* de

suplicació qe no pagara les [hi]nposacihons segons los qapitols qe son || hordenats per qal he levons al qal aihã a husar ap aqelhã presona *com a excomunicat e vedat.*

Hitem, hes tengut hel dit qlavari de hesoqutar tot *singular*, sihã hom ho dona, qe comportara de hestar hen hel || ..., ho per no pagar ho per no tenir los hostages segons hes dit ho hordonat *.xv. dies*, he si hel dit || qlavari no fara la dita hesequciho apres dels dits *.xv. dies* ladons ho agen a donar per rehebut.

Item hes tengut el dit qlavari qen qas qe algun hom ho dona, dels qe son tesats hen la taiila qe al dit || qlavari ha de qulir, se n hira de lhã vila dins lo tems de la suhã qlavarihã, qe hen aqel qas ajhã he siha tengut de || hesequtar tots los bens que s trobaran de aqela presonhã qe se n ira dins lhã vila ho la vegerihã he per semblant || sihã tengut de fer dels qe gia son apsents de lhã dithã vilhã, henpero no hes hintenciho del *call* que l he- || sequtar dit sihã tengut de fer hel dit qlavari fins al fi del seu anyi.

Hitem hes tengut hel dit qlavari d aver libres nesesaris per a lhã dita qlavaria hã ses despeses he hã || donar aqels hen poder del qal qom son qomte aura fi he hel dit qlavari aura apsolta.

[Pagat?] siha aqel *deute* qes deu den Jacme Arnau qe son .c. din. de pensiho qe vhã a qareq de alguns singola[rs... || ...]qe tenen algunes qantitats de ... del dit *deute* he moltes vegades se porihã seguir per no aver a [... || ...]los dits *redits* qe per la dithã pensiho se farien *perdues* en gran dan dels singulars de [... || ...]al *call*, volent velar lo bonavenir del qal he del singular de aquel, ha acordat he hor[donat || ...]qualsevuile presona qe tenra de lhã qantitat de ... del dit *deute* qe ajihã he iihã tengut de pa[gar || ...]a pagar segons lhã qantitat que n te de aci .xv. febrer he si algu ho alguna serhã[... || ...]hen la dita jornada aqel tal ho aqels sihen hinqoreguts en pena de *excomunio* he *vet* || [...]pagen ho qe tengen hostages segons fan he son tenguts fer hen la taiila grosa. || He si alquna presona hen la dita hordinaciho sera hinhobedient he no servara la dita hordinaciho hel qlavari || siha tengut publiqar he nomenar aqel per *excomunicat* he *vedat* he al qal agen he sien tenguts husar ap || aqel ho aqels *com excomunicat e vedat.* He si hel dit qlavari no publiqara aqels el *disabte* primer apres || [...]hes ver aqel qe no pagara ne tenra hostages ladons aqeles qantitats van a qarech del dit qlavari || si hel sesara de pobliqar aqeles.